

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ลำไยเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของภาคเหนือโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน โดยผลผลิตของลำไยสามารถส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้หลากหลายรูปแบบ อาทิ ลำไยสด ลำไยแห้ง ลำไยแช่แข็ง และลำไยกระป๋อง ซึ่งสร้างรายได้ให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยสดและผลิตภัณฑ์ของลำไยของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) ในช่วงปี พ.ศ. 2550 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2555 พบว่าแนวโน้มการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งลำไยแห้ง แสดงได้ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยสดและผลิตภัณฑ์ลำไย ในปี พ.ศ. 2550 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2555

ปี	ลำไยสด		ลำไยแห้ง		ลำไยกระป๋อง		ลำไยแช่แข็ง		รวม	
	ปริมาณ*	มูลค่า**	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2550	160,013	2,429	112,752	2,017	13,484	477	378	22	286,627	4,946
2551	168,286	2,613	91,567	1,833	26,130	588	346	17	286,329	5,051
2552	239,828	3,633	144,154	2,590	25,766	589	204	13	409,953	6,824
2553	216,395	3,513	72,705	2,109	14,166	510	211	16	303,478	6,149
2554	382,013	6,209	162,441	8,232	12,146	579	28	3	556,628	15,024
พ.ศ. 2555	170,247	3,278	12,322	282	2,895	146	7	1	185,471	3,707

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือของ กรมศุลกากร, 2556.

หมายเหตุ * ปริมาณมีหน่วยเป็นตัน ** มูลค่ามีหน่วยเป็นล้านบาท

สำหรับตลาดส่งออกลำไยแห้งที่สำคัญ ได้แก่ จีน เวียดนาม และฮ่องกง คิดเป็นร้อยละ 77.1, 9.3 และ 6.9 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงของการส่งออกของปี พ.ศ. 2554 เทียบกับปี พ.ศ. 2553 ในช่วงเวลาเดียวกัน (มกราคม – มิถุนายน) กลับพบว่า ปริมาณการส่งออกลำไยแห้งไปยังเวียดนามและสิงคโปร์เพิ่มขึ้นมากกว่าหนึ่งเท่าตัวอย่างเห็นได้ชัด (กระทรวงพาณิชย์, 2556) แสดงดังตารางที่ 1.2 นั่นเป็นสัญญาณที่ดี ที่แสดงถึงทิศทางการขยายตัวของตลาดลำไยแห้งไปยังประเทศในกลุ่มอาเซียน

ตารางที่ 1.2 ปริมาณ มูลค่า และตลาดหลักในการส่งออกลำไยแห้งของประเทศไทย

ประเทศ	ปีพ.ศ. 2552		ปีพ.ศ. 2553		ปีพ.ศ. 2553 (ม.ค.-มิ.ย.)		ปีพ.ศ. 2554 (ม.ค.-มิ.ย.)		%Δ 54/53 (ม.ค.-มิ.ย.)	
	ปริมาณ*	มูลค่า**	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
จีน	137,727	2,280.4	65,235	1672.1	12,259	198.7	15,562	313.3	27	58
เวียดนาม	927	14.9	1,647	32.2	409	3.7	1,722	37.6	321	916
ฮ่องกง	1,784	142.6	443	136.4	104	20.9	132	27.9	27	33
สิงคโปร์	169	33.2	128	34.4	16	3.0	41	10.5	156	250
พม่า	0	0.0	3729	148.4	0	0.0	73	6.0	0	0
เกาหลีใต้	363	22.3	275	23.6	204	13.5	26	3.7	-87	-73
แคนาดา	66	7.8	70	7.5	6	1.2	8	1.8	33	50
ไต้หวัน	494	14.3	108	7.5	94	7.0	26	1.8	-72	-74
อื่น ๆ	2,624	74.1	1,070	47.2	44	3.1	36	4	-18	29
โลก	144,154	2,589.6	72,705	2,109.3	13,136	251.1	17,626	406.6	34	62

ที่มา : กระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร, 2556.

แม้ว่าการส่งออกลำไยแห้งยังมีแนวโน้มที่สดใส อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) อย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2558 เพื่อให้ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ รวมตัวกันเพื่อสร้างฐานการผลิตและตลาดเดียวกัน โดยจุดมุ่งหมายหนึ่งเพื่อกำจัดอุปสรรคทางการค้าสินค้าและการค้าบริการ และการลงทุนระหว่างกัน และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยใช้ประโยชน์จากความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศ ดังนั้น ความต้องการเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการขยายตัวของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม นั้นหมายความว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทยมีโอกาสสูงที่จะขยายตลาดเพิ่มขึ้นในอาเซียน แต่ในทางตรงข้าม โอกาสที่จะเกิดการแข่งขันระหว่างวิสาหกิจของประเทศสมาชิกอาเซียนกับวิสาหกิจไทยก็สูงขึ้นด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ กลุ่มวิสาหกิจลำไยแห่งย่อมได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการสร้างเอกลักษณ์และความโดดเด่นในผลิตภัณฑ์ จะช่วยเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้า นอกจากนี้การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจก็เป็นอีกหนึ่งประเด็นที่สำคัญที่ช่วยให้วิสาหกิจลำไยแห่งสามารถแข่งขันได้ในอาเซียน ซึ่งเครื่องมือที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชีว และการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชีวเป็นกระบวนการพัฒนาใหม่ที่จะช่วยให้ความยั่งยืนในกลุ่มวิสาหกิจ ช่วยเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลผลิต และเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยผลิตภัณฑ์ชีวจะตัว

ขับเคลื่อนระหว่างการผลิตภาพในการผลิต และการคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ผลิตภาพสีเขียวเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่วิสาหกิจ ด้วยการลดการใช้ทรัพยากรทางกายภาพ ได้แก่ แรงงาน วัตถุดิบ พลังงาน มลพิษ และของเสีย ซึ่งนับว่าเป็นการขับเคลื่อนธุรกิจให้เข้าสู่แนวทางของความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังทำให้เกิดผลิตภาพโดยรวมสูงสุดทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Gandhi et al., 2006) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาผลิตภาพสีเขียวของวิสาหกิจใดวิสาหกิจหนึ่งเพียงลำพังไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งได้ในระยะยาว จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้และเกิดความยั่งยืน เพราะเครือข่ายวิสาหกิจจะช่วยให้เกิดการเข้าถึงปัจจัยและข้อมูลข่าวสารเฉพาะได้ดีขึ้น มีองค์ความรู้เกิดขึ้นมากมาย มีการเพิ่มขึ้นของสินค้าและบริการที่ใช้ประกอบกัน ประโยชน์ด้านสาธารณูปโภค การเข้าถึงสถาบันของรัฐได้ดีขึ้น ได้รับประโยชน์ด้านข้อมูลจากภายนอก ซึ่งความสามารถในการเข้าถึงด้านต่างๆ ที่กล่าวข้างต้นนี้ เกิดจากความร่วมมือและแบ่งปันข้อมูลข่าวสารต่างๆ ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายวิสาหกิจ (Daft and Lengel, 1986; DeWitt, 2006; Patti, 2006) กอปรกับจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ประกอบการในเบื้องต้น พบว่า ผู้ประกอบการหลายรายยังไม่ทราบแนวทางการพัฒนาหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตสีเขียวว่าควรเป็นไปในทิศทางใด อีกทั้งยังมีความคิดเห็นขัดแย้งกันในบางประการ ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปยังการสร้างแบบจำลองการพัฒนาเครือข่ายผลิตภาพสีเขียวในวิสาหกิจลำไยแห้ง โดยการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของ 1) การรู้จักตนเอง คือ รู้ความเป็นไปได้ เงื่อนไขและปัจจัยแวดล้อม ความเชื่อมโยงของหน่วยผลิตและองค์กรที่เกี่ยวข้อง และผลิตภาพของตนเองก่อนการพัฒนาเครือข่ายผลิตภาพสีเขียวในวิสาหกิจลำไยแห้ง 2) การมีเหตุผลคือ มีเหตุผลในการเลือกใช้แบบจำลองเพื่อสร้างผลิตภาพที่สูงขึ้นให้แก่ตนเองโดยคำนึงถึงผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อผู้อื่น และ 3) การสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการสร้างเครือข่ายผลิตภาพสีเขียวรวมถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ เงื่อนไขและปัจจัยแวดล้อม ความเชื่อมโยงของหน่วยผลิตและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ก่อนการพัฒนาเครือข่ายผลิตภาพสีเขียวในวิสาหกิจลำไยแห้ง
- 2) เพื่อสร้างแบบจำลองการพัฒนาเครือข่ายผลิตภาพสีเขียวของวิสาหกิจลำไยแห้งที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในเครือข่าย
- 3) เพื่อเปรียบเทียบมูลค่าเพิ่มของผลผลิต ความสามารถในการแข่งขัน และผลิตภาพสีเขียวของวิสาหกิจลำไยแห้งก่อนและหลังการพัฒนาเครือข่ายผลิตภาพสีเขียว

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างแบบจำลองการพัฒนาเครือข่ายผลิตภาพสีเขียวในวิสาหกิจลำไย แห่งเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตและยกระดับความสามารถในการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน โดยมุ่งเน้นไปยังกลุ่มวิสาหกิจและเครือข่ายวิสาหกิจลำไยแห่ง ดังนั้น ขอบเขตทางด้าน พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนลำไยแห่งที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักส่งเสริมและพัฒนากเกษตรเขต 6 (สสข.6)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้ประกอบการวิสาหกิจลำไยแห่งรับรู้สถานะ และปัจจัยแวดล้อมทางการแข่งขันของตนเอง ทำให้สามารถเพิ่มจุดแข็งและลดจุดอ่อนของตนเองได้ อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง นอกจากนี้ผู้ประกอบการวิสาหกิจลำไยแห่งได้แบบจำลองการพัฒนาเครือข่ายผลิตภาพสีเขียวที่ สะท้อนถึงบริบทของพื้นที่ เป็นที่ยอมรับ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงเพื่อเพิ่มมูลค่าในสินค้า และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของตนเอง และเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ AEC

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำแบบจำลองดังกล่าวไปเป็นต้นแบบเพื่อส่งเสริมในพื้นที่ อื่นๆ ต่อไป